

l'Abellerol

L'estudi de la migració dels ocells: Cap on hem d'anar?

En aquest *Abellerol* us oferim un resum de la xerrada que va impartir el Dr. Franz Bairlein durant la darrera assemblea general de l'ICO celebrada a Sant Boi de Lluçanès el 29 de març de 2003. El Dr. Franz Bairlein és president de la Societat Ornitològica Alemanya i director del "Vogelwarte Helgoland", una de les estacions ornitològiques pioneres en l'anellament a Europa.

Fredelugues en migració per l'Empordà

Rafel Calderón

La migració dels ocells és un dels aspectes de la biologia dels ocells que més ha avançat en els darrers cent anys. Molts dels coneixements que tenim avui en dia provenen de les dades obtingudes gràcies a l'anellament d'ocells i a la feina desinteressada dels anelladors. En l'actualitat, però, han aparegut tècniques més modernes basades en el seguiment via satèl·lit, els isòtops estables o la genètica. No obstant això, segons Franz Bairlein, l'anellament tradicional encara té un pes rellevant com a mètode d'estudi. Cal, però, establir projectes d'abast internacional amb metodologies estandarditzades on

les dades es prenguin de forma homogènica i calibrada. En aquest sentit projectes com el *Palaearctic-African Song Bird Migration* o el *Swallow Project* són treballs a destacar perquè segueixen estrictes protocols de treball i hi ha una important cooperació internacional. Com a resum, es proposa que els estudis de la migració siguin multidisciplinaris i integren aspectes com la teoria bàsica, la recerca de camp, els estudis amb ocells en captivitat, la fisiologia, el comportament, l'ecologia, la migració en curs, i l'estudi tant de la hivernada com de la cria. Molts d'aquests aspectes es poden estudiar gràcies a la feina dels anelladors.

Sumari

Editorial

Un nou rècord en el nombre d'anellaments de l'ICO **2**

Notícies **3**

- L'ICO signa un conveni amb l'editorial Lynx Edicions

- Alguaire acollirà el futur aeroport de Lleida

- Petició de dades sobre la nidificació del Tudó i la Tórtora

- Obituari: Ramón Margalef

L'estudi de la migració dels ocells: Cap on hem d'anar? ... **4**

Resultats del balanç d'anellament de l'any 2003 **8**

Anellament de flamencs al delta de l'Ebre **10**

Novetats avifaunístiques Crònica Ornitològica Gener – Març 2004 **11**

Convocatòria 8ª trobada internacional sobre gavines **13**

Novetats bibliogràfiques

Guía de las cajas nido y comederos para aves y otros vertebrados **14**

El Carricerín Real (Acrocephalus melanopogon) en el P.N. del Prat de Cabanes – Torreblanca **15**

Agenda **16**

l'Abellerol

Butlletí de contacte del
Institut Català d'Ornitologia
núm. 22
estiu 2004

Comitè Editorial
Raül Aymí
Gabriel Gargallo

Responsables de seccions
David Bigas
Ricard Gutiérrez
Carles Barriocanal

Col·laboradors
Xavier Abril, Franz Bairlein, Xavier Flores,
Francesc Llimona, Eloïsa Matheu

Disseny i maquetació
Lluc Julià

Edita
Institut Català d'Ornitologia
Museu de Zoologia
Passeig Picasso, s/n
08003 Barcelona
Tel.: 93 319 42 79

C/ Girona, 168, ent. 5a
08037 Barcelona
Tel.: 93 458 78 93

Correu electrònic: ico@ornitologia.org
Pàgina web: www.ornitologia.org

L'Institut Català d'Ornitologia (ICO) és una entitat constituïda amb la finalitat de promoure l'estudi i seguiment de les poblacions d'ocells que nien, migren o hivernen a Catalunya, així com de fomentar la seva conservació.

© 2004 Institut Català d'Ornitologia
Dipòsit Legal: I2371-01
ISSN: 1579-3400
Fotomecànica: Aura Digit
Impressió: Gràfiques Barceloneta

Les opinions dels autors de les col·laboracions que apareixen en aquest butlletí corresponen exclusivament al seu criteri personal, excepte les que siguin en el seu caràcter de directius de l'ICO.

EDITORIAL

Un nou rècord en el nombre d'anellaments de l'ICO

Es 64.695 anellaments realitzats durant l'any 2003 suposen un nou rècord anual per a l'ICO. Això contrasta amb la lleugera davallada experimentada l'any 1999 amb motiu de l'establiment del programa *Sylvia*. En aquell moment es va produir un canvi significatiu en els objectius i en la forma de treballar. Era un canvi dirigit, sobretot, a substituir la quantitat per la qualitat. L'aplicació de la metodologia de les estacions d'esforç constant va fer que el nombre d'anellaments baixés i això es va notar especialment en espècies fàcils de capturar com per exemple les orenetes, les quals van deixar pas a l'anellament orientat amb una finalitat de *monitoreig*.

L'any 2003, el nombre d'anellaments de la nostra entitat ha augmentat considerablement i deixa un llindar pels pròxims anys proper ja als 70.000 ocells/any. Aquest increment és conseqüència de l'establiment de noves campanyes i projectes personals, però, sobretot, ho és també per l'afiançament de les campanyes d'anellament més tradicionals. Actualment els projectes d'anellament de l'ICO persegueixen dues línies de recerca distintes: 1) seguiment de les tendències poblacionals i els paràmetres demogràfics (projecte *Sylvia*); i 2) recerca sobre la migració (projecte *Migració*). Aquest darrer apartat inclou tres estacions principals: Aiguamolls de l'Empordà on es fa el seguiment complet del pas de primavera, i PN delta de l'Ebre i Flix on es fa un seguiment complet de la migració de tardor. Altres estacions importants per la seva contribució, també en la recerca de la migració, són el Sot del Fuster, el PN de la Zona Volcànica de la Garrotxa i el delta del Llobregat. Totes aquestes estacions, per si soles, representen la meitat dels anellaments anuals que es generen a Catalunya.

Durant l'any 2003 cal subratllar també la feina feta al delta de l'Ebre amb diverses espècies de laro-limícoles. L'anellament a les colònies de cria de gavines i xatracas ha suposat el marcatge de prop d'uns 3.000 polls, i, a més, s'han anellat diverses espècies de limícoles durant els passos migratoris.

Per a l'any 2004 queda l'assignatura pendent de la informatització col·lectiva de les dades d'anellament amb l'entrada en vigor dels Estàndards d'Anellament. La gran majoria de les dades de 2003 ja van arribar en format digital, però aquest any tothom haurà de lliurar-les obligatòriament en aquest mateix format sempre que hagi capturat més de 100 ocells. Això suposarà un pas endavant per tenir les dades accessibles i a l'abast en tot moment. Sens dubte, un salt qualitatiu important, que serà molt útil per a la gestió del banc de dades i l'impuls de la recerca ornitològica.

NOTÍCIES

L'ICO signa un conveni amb l'editorial Lynx Edicions

El passat mes de maig la nostra entitat va signar un acord de col·laboració amb Lynx Edicions amb els següents objectius:

- Millorar el fons bibliogràfic de l'ICO i de Lynx Edicions.
- Potenciar el concurs d'identificació d'ocells de la pàgina web de l'ICO.
- Facilitar la consulta de la biblioteca de Lynx Edicions als socis de l'ICO.
- Donar a conèixer el catàleg de productes de Lynx Edicions entre els socis de l'ICO.

En el marc d'aquest acord, l'ICO es compromet a donar publicitat dels productes de Lynx Edicions. Al seu torn, els membres de l'ICO tindran un descompte del 5% en tots els llibres i samarretes del catàleg de Lynx Edicions, així com el patrocini de Lynx en el concurs d'identificació. A més, l'ICO rebrà una còpia de tots els llibres de temàtica naturalista que publiqui Lynx Edicions i podrà obtenir qualsevol llibre del seu catàleg a un preu reduït.

Petició de dades sobre la nidificació del Tudó i la Tórtora

Per a un estudi sobre nidificacions tardanes de Tudó *Columba palumbus* i Tórtora *Streptopelia turtur*, es demanen dades sobre nius ocupats per aquestes espècies (amb ous o polls) durant el període comprès entre l'1 i el 15 d'agost.

Adreça de contacte: Miquel Boix (canmun@ctv.es)

Alguaire acollirà el futur aeroport de Lleida

El passat mes de juliol el Departament de Política Territorial i Obres Públiques va presentar les conclusions de l'estudi sobre les possibles ubicacions del futur aeroport de Lleida. Després d'avaluar diferents propostes l'estudi proposa Alguaire com la zona més idònia per acollir aquestes instal·lacions. Alguaire ha obtingut la màxima puntuació entre un total de 10 candidatures. El conseller de Política Territorial, Joaquim Nadal, ha justificat l'elecció d'aquest municipi, entre altres motius, per la proximitat a la ciutat de Lleida i les bones connexions de què disposa el municipi. En principi, els pressupostos de la Generalitat d'aquest 2004 ja inclouen una partida per la compra de terrenys i l'any vinent se'n destinaran a la definició del projecte. El mateix conseller ha explicat que la idea és disposar dels terrenys al 2005 perquè la infraestructura sigui una realitat al 2007 o el 2008 i tingui de categoria regional, amb avions de fins a 80 o 90 passatgers en tres anys.

Malauradament aquesta decisió no obre gaires esperances sobre el futur d'Alfés, espai estèpic de gran singularitat i crucial per a moltes espècies d'ocells de

Catalunya, car la mateixa Generalitat ha signat també un conveni amb el Reial Aeroclub de Lleida perquè continuï realitzant les seves activitats a Alfés i en millori les instal·lacions aeronàutiques, fins al punt que no es descarta la seva continuïtat a Alfés un cop construït el futur aeroport de Lleida ni l'asfaltat de la seva pista.

Val a dir, a més, que Alguaire no és tampoc des del punt de vista ambiental la millor opció de les estudiades per a la ubicació de l'aeroport ja que és un dels pocs secans on sobreviuen les darreres xurres *Pterocles orientalis* de Catalunya, a la vegada que és crucial com a connector de la resta de secans catalans amb els de la depressió de l'Ebre aragonesa. A més, aquest secà acull el Clot de la Unilla, la darrera gran cubeta endorreica de Catalunya. Cal, per tant, estudiar amb molta cura l'emplaçament definitiu de l'aeroport dins d'aquest secà, així com evitar que associat a l'aeroport es construïxin altres infraestructures, serveis o indústria que el malmetin de forma irreversible i posin encara més en perill la supervivència de l'avifauna estèpica a Catalunya.

Xavier Ferrer

Obituari: Ramon Margalef (1919-2004)

El passat 23 de maig va morir a Barcelona als 85 anys d'edat el gran ecòleg català Ramon Margalef. Tot i que no es va dedicar gaire a l'ornitologia, es tracta d'un dels grans científics catalans de tots els temps i una figura mundial en l'àmbit de l'ecologia. Va ser fundador de la Societat Espanyola de Ornitologia i va prologar i traduir diverses obres relacionades amb els ocells. Recentment s'han publicat diverses ressenyes; per a més informació podeu consultar per exemple Quercus 221: 8-11 i La Garcilla 119: 43 (ambdues de Xavier Ferrer i disponibles a la biblioteca de l'ICO).

REPORTATGE

L'estudi de la migració dels ocells: Cap on hem d'anar?

En aquest *Abellerol* us oferim un resum de la xerrada que va impartir el Dr. Franz Bairlein en la darrera assemblea general de l'ICO, celebrada a Sant Boi de Lluçanès el 29 de març de 2003.

Franz Bairlein és un dels ornitòlegs amb més experiència en l'estudi de la migració dels ocells i l'anàlisi de les dades derivades de programes d'anellament.

Només cent anys enrere la migració dels ocells era un veritable misteri, però gràcies a la introducció de l'anellament i a l'aparició de sistemes de trampa nous com la trampa Helgoland o les xarxes japoneses, s'ha pogut obtenir un gran nombre de dades. El treball de molts anelladors com vosaltres ha permès avançar molt en la recerca de la migració. Com a resultat d'aquest treball, ara estem en condicions d'utilitzar gran quantitat d'informació en els atles de migració com el publicat recentment pel BTO.

Així, doncs, on som? Actualment s'ha avançat molt en la recerca de la migració: coneixem les principals rutes migratòries i les àrees d'hivernada, i sabem també molt sobre el control innat de la migració. Bona part del que sabem ho devem a l'estudi d'espècies com el Tallarol gros *Sylvia borin* que mostren activitat migratòria, fins i tot, en captivitat. Els moviments dels ocells engabiats s'han pogut enregistrar mitjançant ordinadors, i hem pogut saber que els joves de Tallarol gros romanen a l'àrea de cria on han nascut fins a finals de juliol, que és quan comencen la migració de tardor que els portarà als quarters d'hivernada africans i on romanen fins la primavera següent. Si estudiem aquests ocells en captivitat i enregistrem els seus moviments durant la nit podrem veure que tenen una activitat migratòria nocturna que es correspon perfectament amb els períodes de la migració de tardor i de primavera. Això demostra que els ocells tenen un mecanisme intern que els indica quan han de començar i acabar la migració de tardor i de primavera. Aquests ocells tenen un coneixement innat sobre el calendari de

Franz Bairlein en el decurs de la xerrada a Sant Boi

la migració. A més, la quantitat d'activitat nocturna està directament relacionada amb la distància real que han de volar. Aquesta situació resulta evident si comparem les diferències entre diverses espècies del gènere *Sylvia* pel que fa a les distàncies que viatgen segons les recuperacions i la quantitat d'activitat migratòria nocturna quan estan en captivitat. Així, podem veure que les espècies migradores de llarga distància com el Tallarol gros mostren una gran quantitat d'activitat migratòria, mentre que el Tallarol de casquet exhibeix només la meitat d'activitat, i en el cas de les espècies de tallarols mediterranis encara manifesten menys activitat, en consonància amb la menor distància que han de viatjar. Aquest comporta-

ment indica que les distàncies que han de cobrir estan genèticament determinades; és a dir són innates.

Si observem l'orientació que utilitzen aquests ocells, també veiem que tenen un coneixement innat sobre la direcció en què han d'anar. Això ho podem veure si col·loquem aquests ocells en gàbies circulars i mirem cap a quines parts de la gàbia es mouen més durant la nit. S'ha comprovat que els joves de Tallarol gros en captivitat durant la seva primera migració de tardor entre agost i setembre mostren preferència cap al sud-oest. El mateix experiment amb els mateixos ocells entre octubre i desembre mostra que es mouen cap al sud-est. En canvi, aquests ocells durant el març - juny mostren una activitat preferent cap al nord, que és el que passa exactament en llibertat i que es correspon molt bé amb el que coneixem en base a les recuperacions d'ocells anellats. Així, doncs, podem concloure que el Tallarol gros té uns mecanismes innats que li donen informació sobre quan ha de començar la migració, la distància que ha de cobrir i la direcció on ha d'anar.

Cada cop es coneixen millor els factors que orienten els ocells; els migrants nocturns usen el que es coneix com la brúixola-patró. Els ocells poden avaluar la inclinació del camp magnètic i això els hi permet saber la seva posició. Els ocells també utilitzen la força del cap magnètic de la Terra, que presenta un gradient al llarg de tot el planeta.

És prou conegut com els ocells migradors emmagatzemen energia per a la migració i sabem que això està relacionat amb la quantitat de greix que acumulen. Els anelladors coneixeu molt bé quines espècies acumulen quantitats

importants de greix. En el cas d'un Tallarol de casquet, per exemple, per poder creuar el Sàhara gairebé hauria de duplicar el seu pes. Per realitzar les migracions aquests ocells han d'acumular greix i triguen aproximadament dues o tres setmanes fins adquirir la massa corporal necessària per poder creuar el Sàhara. Hem observat que els ocells captius, a més de l'activitat migratòria i a l'igual que els que estan lliures, també incrementen la seva massa corporal en l'època en que han de migrar, mantenen aquella massa corporal alta durant tot aquest temps i després en uns deu dies en els quals ja haurien arribat a Àfrica, perden pes i el tornen a recuperar quan arriba el moment de la migració de la primavera.

Els estudis via satèl·lit i altres tècniques modernes

Com dèiem, s'ha avançat molt en la recerca de la migració: però, llavors, cap on hem d'anar per aprofundir en l'estudi de la migració?

En primer lloc, les noves tecnologies ens ajuden molt en aquest aspecte. Un exemple és la telemetria per satèl·lit aplicada a espècies com la Cigonya blanca. Aquests ocells s'equipen amb transmissors que envien senyals cap als satèl·lits que posteriorment es transmeten cap a la Terra i queden registrats als ordinadors. Un exemple és el cas de la cigonya "Penelope". El seguiment via satèl·lit ens mostra que aquesta cigonya va sortir de Polònia a mitjans d'agost, va passar pel Bòsfor i Síria i va entrar a l'Àfrica a finals d'agost. Va continuar el viatge a través d'Àfrica i va romandre tres mesos a Etiòpia i el Sudan, i per Nadal ja estava al centre de Kenya i va acabar el seu primer viatge de tardor a Botswana el mes de gener, després de recórrer 10.000 km (Figura 1).

Cap aquí és on hem d'anar per saber delimitar millor les rutes migratòries. Emprant la telemetria per satèl·lit podem seguir el viatge individual de molts ocells de forma molt precisa. A més, obtenim informació de forma més ràpida del que ho tindríem amb l'anellament. No obstant això, hi ha algunes limitacions: la grandària i el pes dels trans-

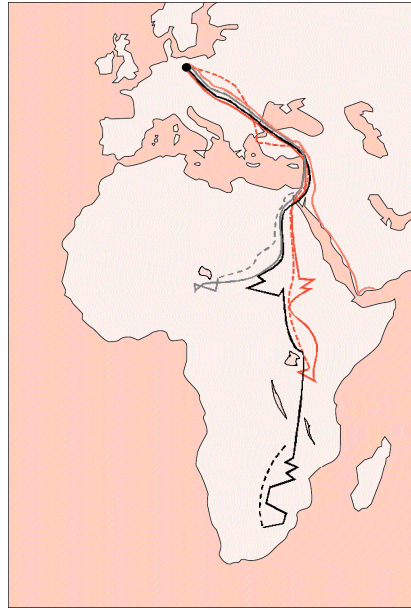

Figura 1. Mapa amb els resultats dels moviments de la Cigonya blanca via satèl·lit (extret de Berthold et al. (1997) in Falke 44: 137; reproduït amb autorització dels autors).

missors només permet utilitzar-los en ocells de mida gran. Una altra limitació és el cost dels emissors –uns 5.000 euros– i el manteniment anual del sistema de seguiment –uns 6.000 euros–.

Hi ha altres tècniques avançades d'estudi de la migració molt prometedores: una d'elles és l'estudi dels isòtops estables. Aquests isòtops segueixen uns gradients geogràfics molt característics que els converteixen en bons geolocalitzadors. Atès que els ocells acumulen aquests isòtops a les seves plomes durant la muda, si sabem on la fan i obtenim una mostra de plomes, podem descobrir la seva via migratòria analitzant els isòtops estables. La genètica de poblacions també és un altre mètode molt útil per identificar les rutes utilitzades pels migrants i les zones d'hivernada. A més, aquesta tècnica permet aprofundir en el coneixement de l'evolució de la migració, un aspecte encara molt desconegut.

L'anellament convencional

Veient aquestes noves tècniques ens podem preguntar si encara queda algun espai per a l'anellament tradicional de tota la vida. Per a mi no hi ha cap dubte que encara hi ha molta feina a fer amb l'anellament, però són necessàries unes aproximacions més elaborades. Ens hem

de fer preguntes concretes i llavors veure si l'anellament ens ajuda a respondre aquestes qüestions.

Podem veure alguns exemples de com l'anellament està contribuint molt al coneixement de la migració dels ocells. En primer lloc, caldria d'intensificar encara més la utilització de les anelles de color sempre que sigui possible. Amb l'anellament amb anelles de color podem obtenir informació sobre ocells individuals, tal com feiem amb el seguiment per satèl·lit i això pot ser de gran ajuda. Necessitem marcar els ocells amb anelles de color amb codis individuals únics per a que després, gràcies a la col·laboració d'una xarxa d'observadors entusiastes, ens proporcionin dades que podrem obtenir ràpidament a través d'internet. De cara al futur són necessàries més activitats coordinades. Un bon exemple de coordinació és el projecte *European-African Song Bird Migration Network*. Molts de vosaltres heu col·laborat en l'anellament en algunes de les més de 50 estacions d'aquest projecte que hi ha entre tot Europa i part d'Àfrica. Això és molt important, però també és molt important que utilitzem sistemes estandarditzats d'anellament. En aquesta mena de projectes és bàsic que hi hagi una estandardització, formació o entrenament i calibració del material, de manera que una ala mesurada al delta de l'Ebre hagi seguit la mateixa metodologia que una ala mesurada a qualsevol altre punt sense biaxos entre observadors. Si seguim aquest sistema podem obtenir dades amb les quals fer algun dels estudis que veurem a continuació.

En el cas del Tallarol gros els ocells que passen per la via migratòria més occidental tenen poc pes. Aquests ocells per creuar el Sàhara no s'engreixen al llarg d'Europa, sinó que s'esperen a fer-ho al Marroc i a Algèria. En canvi, veiem que en els ocells que migren més cap a l'est hi ha una major proporció d'ocells que s'engreixen abans. Això passa perquè els ocells que migren més a l'est han de creuar àrees del Mediterrani central. Aquesta pauta és diferent en el cas de la Boscarla de canyar, perquè els ocells del nord ja emmagatzemen molt de greix prepa-

rant-se per fer la migració cap al sud. La gran diferència entre el Tallarol gros i la Boscarla de canyar és que fan servir distints hàbitats i tenen diferent predictibilitat de trobar aquests hàbitats al llarg de la seva ruta migratòria. La Boscarla necessita àrees molt més específiques que es troben més separades les unes de les altres, mentre que el Tallarol gros troba hàbitats adients de forma més abundant al llarg de la seva ruta. Així, doncs, veiem que amb un treball coordinat al llarg de l'àrea de migració d'aquests ocells es pot obtenir informació molt interessant.

Un altre exemple és el cas del projecte d'anellament d'orenetes d'EURING "Swallow Project" que la majoria de vosaltres ja coneixeu. Va començar com un projecte europeu, però ara s'hi han afegit altres països com el Kazakhstan, la Xina, el Japó, i Sud-àfrica i, per tant, es tracta del primer projecte global d'estudi de la migració. Aquest projecte vol estudiar de forma conjunta aspectes de la cria, migració i la hivernada de l'Oreneta.

Hem de posar més atenció a l'Àfrica

Hi ha moltes raons per visitar l'Àfrica, però la millor excusa per als ornitòlegs són els nostres ocells durant l'hivern. I això és conegut, per exemple, pels nostres col·legues britànics que amb el *Population trends in British breeding birds* demostren la davallada de moltes espècies migrants. Això s'ha pogut comprovar en algunes espècies europees com la Tallareta vulgar perquè les poblacions nidificants europees han baixat molt, bàsicament a causa de la sequera a les àrees d'hivernada africanes. Per conèixer moltes coses que afecten als nostres ocells durant l'època de nidificació hem d'anar a Àfrica perquè en alguns casos són problemes relacionats amb l'hivernada.

Un exemple és la relació entre la taxa de supervivència i la quantitat de pluja caiguda al Sahel en el cas de la Boscarla dels joncs. Les condicions a l'Àfrica, però, no només influeixen en la super-

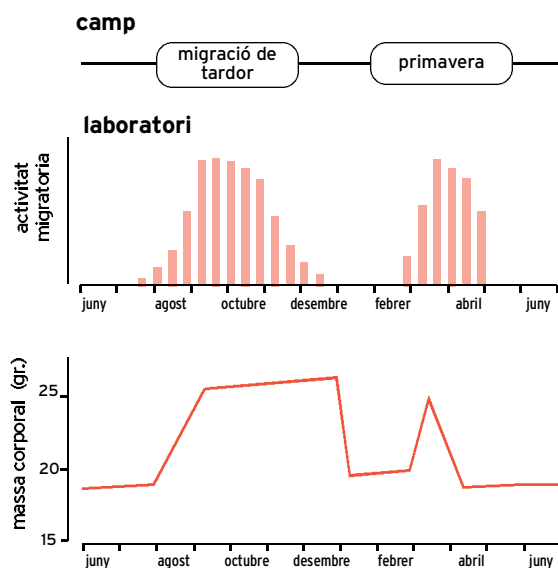

Figura 2. Comportament migratori del Tallarol gros *Sylvia borin* al camp, activitat migratòria en captivitat i cicle de la massa corporal.

vivència, sinó també la productivitat en nombre de polls a Europa, tal com s'ha constatat en les cigonyes del nord-oest d'Alemanya. Està clar, tenim molts motius per anar a l'Àfrica! Un d'aquest motius és que hem de conèixer molt més sobre l'ús de l'hàbitat per part dels migrants a l'Àfrica. Una altra cosa que cal estudiar millor és la territorialitat dels nostres migrants durant l'hivernada. Hem de conèixer molt més sobre la seva fidelitat als llocs d'hivernada i també sabem que moltes vegades no estan en un lloc concret, sinó que es van movent per unes determinades àrees fent una cosa que denominem itinerància. Per això, cal aprendre molt més sobre els moviments dels nostres ocells a les àrees tropicals i estudiar molt més les relacions entre els ocells migrants i els ocells residents que estan allà. Els migrants poden afectar molt els ocells residents de la zona i viceversa i, per tant, necessitem conèixer molt millor la relació entre ambdós.

Nosaltres vam anar a diversos llocs d'Àfrica on era bastant difícil poder treballar. S'ha d'anar molt en compte sobre la presència de grans depredadors, ja que pot passar que algun lleó s'assegui prop d'on tenim les nostres xarxes! Un dels llocs on vam anar va ser al parc Comode de Costa d'Ivori per anellar i estudiar els migrants paleàrtics. Hi

havia dues espècies en les que estàvem interessats: el Mosquiter de passa i el Mastegatxex perquè presenten un comportament diferent. El Mastegatxex té territorialitat i fidelitat hivernal, dos aspectes absents en el Mosquiter. En el Mastegatxex ambdós sexes, mascles i femelles, mantenen territoris a l'hivern. Tenen una fidelitat al lloc d'hivernada, fins i tot, superior a la dels territoris de cria. Veiem que ambdues espècies tenen unes diferències importants i això està molt relacionat amb els recursos disponibles per poder passar l'hivern sense problemes. A l'època hivernal, com a conseqüència de la caiguda de la

fulla, els insectes poden durar molt poc i aquests insectes són dels que en depenen els mosqueters. Per tant, els mosqueters han de marxar d'aquesta zona. Això és diferent en el Mastegatxex perquè s'alimenta d'altres insectes que hi ha a la zona de forma permanent. Per tant, les grans diferències que observem entre aquestes dues espècies indiquen que no hem de posar dins d'un mateix sac els ocells que són insectívors. De cara a conèixer molt més sobre la itinerància del mosqueter vam establir diferents punts d'anellament al llarg del país i això va suposar una experiència molt interessant pels anelladors que hi van anar.

Què hem de fer a Europa?

No és necessari que tots els ornitòlegs vagin a l'Àfrica a l'hivern a fer estudis perquè també hi ha moltes coses a fer a Europa. En general, coneixem molt poc sobre l'ecologia hivernal de moltes espècies d'ocells. Un exemple són l'Allosa banyuda *Eremophila alpestris*, el Sit blanc *Plectrophenax nivalis* i el Passarell becgroc *Carduelis flavirostris* que hem estudiat en una zona d'Alemanya. Aquests són migrants àrtics que visiten Alemanya a l'hivern. Els passarells becgrocs utilitzen una àrea molt extensa d'alimentació; tanmateix, més del 60% es queden en un territori d'uns 10 km prop de la zona on viuen habitualment. En aquesta espècie pràcticament no hi ha fidelitat als llocs d'hivernada, i això és molt diferent a les altres

dues espècies. L'Alosa banyuda, en canvi, mostra una gran fidelitat pels mateixos llocs d'hivernada, i per això és molt important que coneguem què passa a l'hivern amb aquestes espècies, especialment amb la mobilitat i amb la fidelitat als llocs d'hivernada. En aquest sentit també és molt important conèixer les interaccions dels ocells amb els hàbitats i estudiar per exemple l'efecte de la pastura dels camps, o altres aspectes aplicats. Això ens demostra que si anellem a l'hivern també podem obtenir informació molt útil de cara a la conservació.

Encara hi ha moltes coses que queden per conèixer sobre estratègies de migració. Veiem, per exemple, que hi ha diferències marcades entre diverses espècies, amb algunes que fan salts curts durant la migració, mentre que altres fan salts molt més grans. També podem estudiar les diferències que hi ha entre les rutes que segueixen a la migració de tardor i a la primavera. Hi ha teories que postulen com ho haurien de fer, però sovint ens hauríem de basar més en dades reals que no pas en aquelles que són simplement plantejaments teòrics. Hem de posar més atenció a la fisiologia de la migració, la influència de les condicions meteorològiques sobre la migració, el temps en què es produeix la migració, diferències entre les espècies que comencen aviat o les que ho fan més tard i entre primavera i tardor, i també de les relacions intra i interespecífiques com competició, depredació, etc. Nosaltres, dins del programa de la *European Science Foundation*, hem seleccionat les espècies objecte d'estudi d'acord amb els següents paràmetres: 1) que siguin abundants als punts d'*stopover*; 2) que siguin fàcils d'observar; 3) que siguin fàcils de capturar; 4) que puguem quantificar-ne el comportament; 5) que puguem quantificar els recursos tròfics i constatar estratègies; i 6) que en puguem fer estudis en captivitat. El Còlit gris *Oenanthe oenanthe* és un bon exemple de tot això. Aquesta espècie té varies estratègies migratòries en funció de cada subespècie *O.o. oenanthe* i *O.o. leucorhoa*. Segons els estudis que hem fet a Helgoland, on es troben les dues en migració, els ocells de la ra-

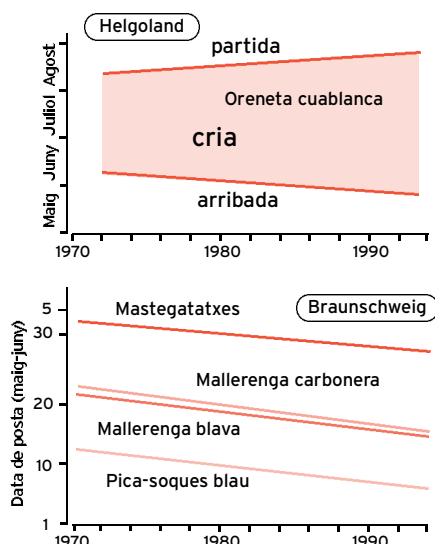

Figura 3. Efecte del canvi climàtic en els ocells. Canvis en l'arribada primaveral i en l'inici de la migració de tardor a l'illa de Helgoland, i avançament de les dates de posta d'alguns passeriformes prop de Braunschweig, nord d'Alemanya.

ça nominal en trànsit cap a Noruega tenen una massa corporal que no varia al llarg d'abril i maig i tenen una quantitat de greix moderat que els permet fer salts. El cas de *O.o. leucorhoa* és diferent perquè arriben molt primers a l'abril i tenen molt greix al maig. Mentre estan a Helgoland hi ha una clara segregació de l'hàbitat. Allí els ocells es reparteixen, o bé en zones de camps i herbassars, o en la zona de la platja. A la platja és on hi ha més ocells i aquests es mouen menys perquè hi ha més menjar i, per tant, els ocells de la platja són més eficaços alimentant-se, però també són més agressius entre ells. Comparant les dades dels dos hàbitats podem saber més coses sobre les decisions que prenen els ocells. Donat que l'aliment és un component important en el nombre d'ocells que es queden, hem comprovat experimentalment que si hi aportem aliment artificialment (cucs) hi ha més ocells. Amb aquest còlit hem fet diversos treballs perquè és una espècie en la qual podem treballar bé. A Helgoland hem dissenyat diversos estudis a través del marcatge amb anelles de color i posant cucs en bàscules automàtiques hem pogut pesar-los sense la necessitat de capturar-los de nou i això ha estat molt útil per veure les variacions de pes. Hem trobat diferències entre les dues subespècies; en els ocells noruecs, la taxa d'engreix és molt més baixa i en termes d'op-

timització de la migració es comporten com a minimitzadors d'energia. Per contra, els de Groenlàndia s'engreixen més ràpid i aprofiten més l'aportació de menjar artificial. Aquest cas ens demostra que hem de mirar les coses amb detall per poder-les interpretar.

El canvi climàtic

Els ocells responen davant del canvi climàtic i això ho hem pogut comprovar amb dades de Helgoland. Des de 1909 anellem en aquesta illa de forma estandarditzada i hem vist que en el cas del Cargolet la data d'arribada al llarg dels darrers quaranta anys cada cop és més primerenca. També passa en els migrants de llarga distància que cada cop arriben més aviat i, per tant, hem constatat que els ocells reflecteixen els canvis ambientals (Figura 3). Com podem explicar aquesta arribada més primerenca? Per les oscil·lacions nord Atlàntica, que són les oscil·lacions entre les altes pressions de les Açores i les baixes pressions a Groenlàndia. Això provoca que hi hagin més tempestes al nord d'Europa amb major nombre de precipitacions i més sequera a l'Àfrica. Els ocells són uns indicadors excel·lents en la relació del canvi climàtic i el canvi a la vida. Això ho hem pogut comprovar tant amb la migració com en la reproducció. Així, per exemple, veiem que la data de posta per a moltes espècies actualment és significativament més avançada que fa uns anys. També hi ha un increment en la mida de posta i en el nombre d'ocells que volen per niu. La resposta als canvis climàtics pot produir que arribin abans o que marxin més tard, com en el cas de l'Oreneta cuablanca.

Com a resum final, cal dir que per entendre la migració cal integrar diversos apartats com la teoria, la recerca de camp, els estudis amb ocells en captivitat, la fisiologia, el comportament, l'ecologia, la migració en curs, la hivernada i la cria i molts d'aquests aspectes es poden integrar a partir de la feina dels anelladors. Lanellador té un paper molt important en tot aquest procés. Moltes gràcies.

CAMPANYES D'ANELLAMENT

Resultats del balanç d'anellament de l'any 2003

Durant l'any 2003 l'ICO va anellar 64.695 ocells, xifra que suposa un nou rècord i, juntament amb els anellaments efectuats des de l'any 1975, suma un gran total de més de 750.000 exemplars.

El nombre total d'anellaments efectuats per l'ICO durant l'any 2003 suma 61.284 ocells, xifra que supera amb claredat el darrer rècord de l'any 2000 amb 54.032 exemplars (Fig. 1). A aquests anellaments cal afegir també un total de 3.411 ocells anellats a centres de recuperació o amb altres modalitats com alliberaments específics per projectes de reintroducció (*hacking*, *cross-fostering*, etc.). Entre les noves espècies anellades d'aquest any hi destaquen: la Perdiu Blanca *Lagopus mutus* i el Xatrac Bengali *Sterna bengalensis*. A més, com a resultat de la feina feta fora de Catalunya també cal esmentar els primers anellaments de Corredor *Cursorius cursor*. Pel que fa als híbrids es van anellar 2 guatlles *Coturnis japonica* x *C. coturnix* i una oreneta *Delichon urbica* x *Hirundo rustica*.

A l'igual que en els anys anteriors, l'espècie més anellada ha estat el Tallarol de casquet *Sylvia atricapilla* amb 6.010 exemplars, xifra molt per sota de l'assolida l'any 2001 (8.119) pel fet que no es va realitzar la campanya de Tiana dedicada a aquesta espècie. En segon lloc hi ha el Mosquiter comú *Phylloscopus collybita* amb 4.831 exs., seguit de la Boscarla de canyar *Acrocephalus scirpaceus* amb 4.452 individus. Per sota, dels quatre mil exemplars, però també amb quantitats importants, hi ha l'Oreneta vulgar *Hirundo rustica* amb 3.910 exs. i el Pit-roig *Eri-thacus rubecula* amb 3.677 exs. (Taula 1).

Durant l'any 2003 s'ha continuat endavant amb el programa *Sylvia* i han estat en funcionament 38 estacions. De les campanyes de migració d'aquesta temporada cal destacar la feina realit-

zada a l'estació d'anellament de Sebes a Flix (Ribera d'Ebre) on, per primera vegada, s'ha cobert tot el pas postnupcial des del 4 d'agost fins a l'1 de desembre amb un total de 6.022 captures i 18 recuperacions estrangeres. El seguiment de la migració postnupcial completa permet efectuar comparacions directes amb els patrons de captura de l'estació de Canal Vell (Fig. 2).

Ha estat un any amb una activitat important a les colònies de cria de làrids del delta de l'Ebre amb l'anellament de polls de la Gavina capblanca *Larus genei* (305), Gavina corsa *Larus audouinii* (1755), Gavià fosc *Larus fuscus* (71) i Xatrac beclarg *Sternasandvicensis* (853).

Mosquiter de doble ratlla
Phylloscopus inornatus

Pel que fa a d'altres projectes, cal esmentar l'inici de marcatges regulars de Cotorra de pit gris *Myiopsitta monachus* a la ciutat de Barcelona dins d'un estudi sobre dinàmica poblacional i moviments locals que realitza el Museu de Ciències Naturals de la Ciutadella.

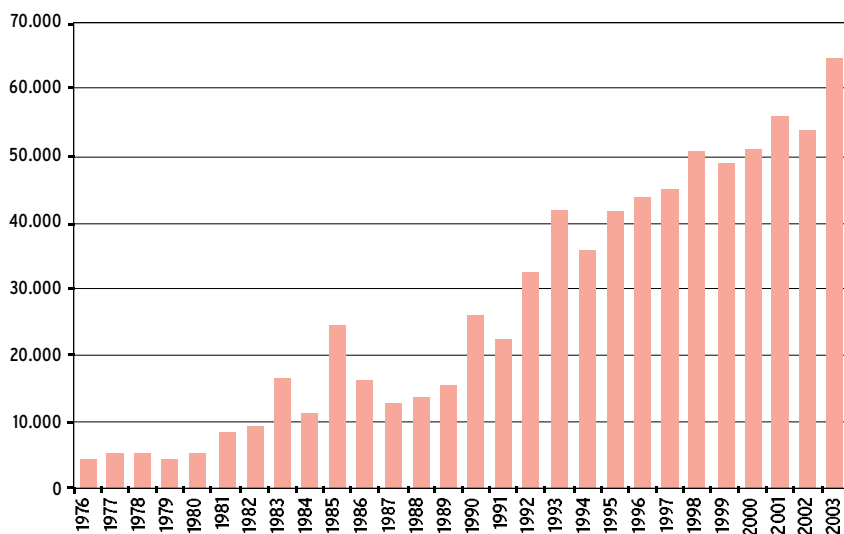

Figura 1. Evolució temporal del nombre d'anellaments realitzats a Catalunya en el període 1975-2003.

Espècie	2003	2002
<i>Sylvia atricapilla</i>	6.010	6.785
<i>Phylloscopus collybita</i>	4.831	4.880
<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	4.452	2.844
<i>Hirundo rustica</i>	3.910	3.181
<i>Erithacus rubecula</i>	3.677	1.920
<i>Passer domesticus</i>	2.446	2.621
<i>Parus major</i>	2.186	1.758
<i>Turdus merula</i>	1.776	1.526
<i>Larus audouinii</i>	1.755	1.170
<i>Cettia cetti</i>	1.670	1.349
ALTRES	28.570	25.998
Total	61.283	54.032

Taula 1. Espècies més anellades durant l'any 2003 i comparació amb els totals del 2002.

S'han anellat 335 exemplars, la majoria d'ells amb marques especials per a la seva identificació visual. D'altra banda, ha continuat el seguiment del Picot Garser Petit *Dendrocopos minor* i la seva expansió a Catalunya: durant l'any 2003 s'han marcat 38 exemplars.

S'han anellat quatre espècies considerades com a rareses: un Mosquiter de doble ratlla *Phylloscopus inornatus* anellat als estanys d'en Jordà (PNZVG) durant el pas postnupcial, un Papamosques menut *Ficedula parva* capturat al setembre al delta del Llobregat, dos Papamosques de collar *Ficedula albicollis* capturats als Aiguamolls i al delta del Llobregat el mateix dia (16/04/03) i un Repicatalons Petit *Emberiza pusilla* anellat a Flix a principi d'octubre. Altres espècies poc abundants i anella-

des durant l'any 2003 són 4 Agrons blancs *Egretta alba*, 13 Capons reials *Plegadis falcinellus*, 12 Sisons *Tetrax tetrax*, 19 Bosquetes grosses *Hippolais icterina*, 20 Mosqueters xiulaires *Phylloscopus sibilatrix* i 36 Rossinyols del Japó *Leiothrix lutea*.

En el centres de recuperació es van anellar un total de 3.411 ocells. Aquest total inclou 1.357 Cadernerres *Carduelis carduelis* i 33 Passarells *Carduelis cannabina* resultat de diversos decomissos a ocellaires i són exemplars procedents de captivitat que es van alliberar.

Pel que fa a recuperacions, val a dir que durant l'any 2003 s'ha produït un augment important de les recuperacions derivades de les lectures d'anelles de PVC, i, en especial, d'espècies com el Corb marí, el Gavià de potes grogues, el Gavià fosc, la Gavina corsa o la Gavina capnegra gràcies a la feina de diversos ornitòlegs que han efectuat observacions de forma regular i sistemàtica. D'entre les recuperacions més interessants enregistrades durant l'any 2003 cal destacar les primeres lectures al delta de l'Ebre de flamencs anellats a Turquia, país en el qual encara no s'havia marcat l'espècie. Així mateix, cal es-

Ferran López

**Papamosques menut
*Ficedula parva***

mentar també la recuperació d'un Gavià fosc anellat com a poll a Holanda l'any 1979 i controlat com a nidificant a la Punta de la Banya, delta de l'Ebre, durant aquest mateix any i, per tant, amb una edat de 24 anys. L'ICO ha rebut també la primera recuperació llunyan de Reietó *Regulus regulus*: un exemplar anellat a Coll de Pal, a la serra del Cadí, durant el gener de l'any 2002 i que es va trobar mort al mes de març següent (55 dies després) al departament de Doubs, França, a 652 km del lloc d'anellament. Per la rapidesa dels moviments enregistrat cal esmentar també les recuperacions dos exemplars anellats a la campanya de primavera als Aiguamolls. Una Boscarla de canyar *Acrocephalus scirpaceus* anellada al maig i controlada a l'estació russa de Rybachy, nou dies més tard a 1927 km del lloc d'anellament; i un Balquer *Acrocephalus arundinaceus* també anellat als Aiguamolls que es va recuperar a Suïssa sis dies més tard, a 714 km del lloc d'anellament.

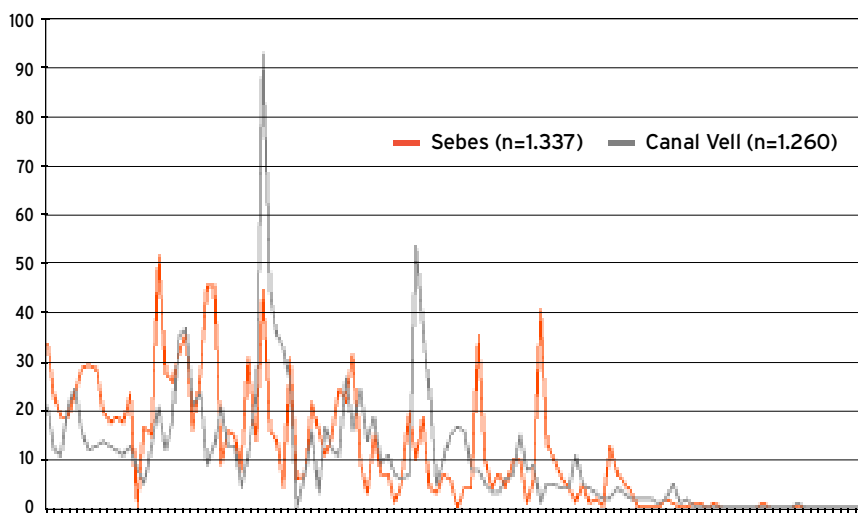

Figura 2. Evolució diària de les primeres captures de Boscarla de canyar *Acrocephalus scirpaceus* a Sebes i el Canal Vell durant la tardor de 2003.

RECERCA

Anellament de flamencs al delta de l'Ebre

El cap de setmana del 3 i 4 de juliol, més de 180 persones van participar en el primer anellament de flamencs que s'ha dut a terme als Països Catalans i amb el qual el Parc Natural del Delta de l'Ebre podrà ampliar el suport a diferents projectes científics, de divulgació i sensibilització sobre la població dels flamencs de la Mediterrània.

Després de setmanes de preparació —muntatge del corral, fabricació d'anelles, creació del logo i samarretes, fabricació d'alicates especials, logística, roda de premsa, etc.— i dels habituals nervis, l'operació va començar el dissabte a les 17 h al pavelló firal de Sant Carles de la Ràpita. En primer lloc, es van repartir les acreditacions i les samarretes a tots els participants. Després, sobre les 19 h començava l'explicació teòrica per part del tècnic del Parc, Francesc Vidal, de com havia de desenvolupar-se l'activitat. Les instruccions eren clares: concentració, silenci i màxima coordinació. En cap moment i sota cap circumstància s'havia de posar en perill els polls.

Els flamencs joves un cop al corral.

Operació anellament

El diumenge 4 de juliol, a les 4:30 de la matinada, després d'esmorzar, el gran grup de voluntaris i responsables va sortir del pavelló firal de la Ràpita. A les 5:15, els tres grups que havien d'encerclar els polls cap al corral van començar a situar-se als seus llocs. Acte seguit van iniciar l'encerclament dels flamencs joves.

En apropar-se la cadena humana, el conjunt de flamencs va avançar en bloc en una mateixa direcció, cap al corral, tal com estava previst. L'arribada al corral va ser un dels moments de més tensió, i alhora un dels més espectaculars, en el qual es requeria una gran coordinació. Un cop allí, una persona amagada en un aguait comptava els polls que entraven per assegurar-ne entre 500 i 600, dels poc més de 900 comptats en un vol aeri dies abans. Una altra persona, també amagada, esperava l'ordre de tancar la porta del corral. La resta de flamencs s'havia de quedar fora i s'havia de deixar marxar. Aquesta operació va anar com s'havia previst. Finalment

van entrar al corral vora 550 polls. Al costat del corral, es van formar els 5 grups encarregats de realitzar la seqüència d'anellament (cada grup identificat amb samarretes de diferent color). Primer s'anellaven els polls amb una anella metàl·lica i una de PVC, de color blanc amb la lletra X i tres dígitos. Després se'ls mesurava l'ala, el bec i el tars. El tercer procés era pesar-los. El poll més gros va pesar 3,4 kg, quan la mitjana era d'entre 2 i 2,5 kg. Finalment, s'alliberaven amb unes ordres molt concises. Havien de caminar uns 50 metres i arribar fins a un punt on ja es podien alliberar, sempre tenint en compte que l'au havia d'estar de cara al que l'alliberava, ja que el flamenc, quan s'aixeca, es gira i després empenen la marxa. La pluja de dissabte al matí havia enfangat més del normal el terreny, per això es va haver de netejar alguns polls abans d'alliberar-los, sobretot els més menuts.

A les 8:30 havia finalitzat tot el conjunt de l'operació, tal com s'havia planejat, i tots els polls havien recobrat la llibertat, encara que s'enduien, com a

record de l'aventura, unes vistoses anelles que permetran als científics llegir-ne la inscripció a distància i saber-ne des de l'edat fins als moviments pels diferents aiguamolls repartits pel sud d'Europa.

A les 10 del matí, el Parc Natural del Delta de l'Ebre va convidar a un merescut esmorzar a tots els col·laboradors, entre els quals hi havia tècnics de la Reserva Natural de la Laguna de Fuente de Piedra (Màlaga), tècnics de la Tour du Valat (Camarga), anelladors, voluntaris del Parc, agents rurals, tècnics del Departament de Medi Ambient i Habitatge, a més d'una àmplia representació de la societat del Delta.

Des del Parc volem agrair el suport rebut de totes les persones i institucions que han participat en este esdeveniment històric a Catalunya i l'han fet possible.

Hi ha un reportatge fotogràfic molt detallat de l'anellament dels flamencs a la pàgina de Joan Gil: www.deltadelebro.org

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

Crònica ornitològica Gener-Març 2004

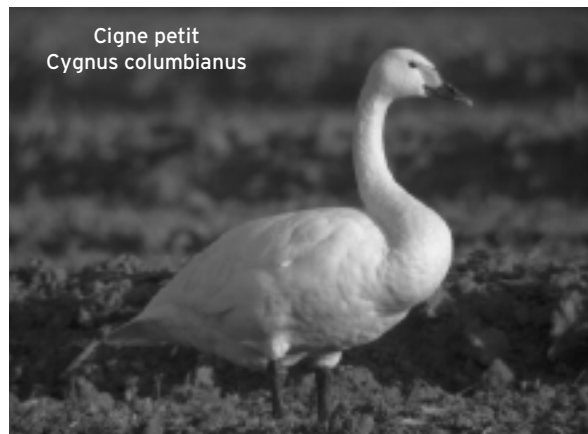
D'aquest període cal destacar les primeres citacions a Catalunya de **Xarxet falcat**, **Piula de Hodgson** i **Falcot cuablanc comú**. Igualment cal remarcar les observacions de **Gamba groga petita**, **Gavina de Delaware** i **Tallareta sarda**, la segona i tercera citació per a la península Ibèrica. Per a més informació consulteu la web **Rare Birds in Spain** (www.rarebirdspain.net).

Gener

Durant el primer mes de l'any es van observar a Catalunya dues espècies de cignes: el dia 17 hi havia tres **Cignes muts** *Cygnus olor* al delta del Llobregat, un d'ells acabava d'arribar llavors mateix, mentre que el dia 26 hi havia dos **Cignes petits*** *Cygnus columbianus bewickii* adults en uns camps prop del castell del Remei, Lleida. Als Aiguamolls de l'Empordà l'**Oca pradenc** *Anser fabalis* observada el mes passat encara va estar al mateix lloc fins el dia 13 i es comportava de forma totalment salvatge.

Al delta de l'Ebre encara hi havia tres **Anecs canyella** *Tadorna ferruginea* a la punta del Fangar el dia 17, mentre que dels set exemplars d'origen desconegut, però probablement procedents de captivitat (portaven anelles plàstiques de color), i observats als Aiguamolls des del passat dia 20 de desembre encara n'hi restaven almenys sis el dia 13 i es van poder veure per les rodalies al llarg del mes i també en altres zones humides del Baix Empordà.

Els censos hivernals d'ocells aquàtics van comportar la detecció d'espècies interessants a casa nostra. D'entre les observacions més interessants d'aquest mes cal destacar la presència d'un mascle de **Xarxet falcat*** *Anas falcata* (segona citació de l'Estat) al Clot, PN Delta de l'Ebre, entre els dies 6 i 16. Un dia més tard, el 17, també es va veure un mascle d'aquesta mateixa espècie a la llacuna de la Ricarda, al delta del Llobregat, que anava associat amb **Xibecs** *Netta rufina* com en el cas del delta de l'Ebre. L'ocell va romandre a la zona, almenys, fins al dia 20 i es comportava

Cigne petit
Cygnus columbianus

Foto Armada

de forma salvatge i volava perfectament en companyia d'**Anecs xiuladors** *Anas penelope* sense mostrar cap aspecte indicatiu de ser un ocell procedent de captivitat. El dia 30 es va veure un altre mascle a l'Encanyissada, delta de l'Ebre, tot coincidint també amb citacions de l'espècie a Holanda.

Als Aiguamolls el **Xarxet de Carolina*** *Anas carolinensis* observat de forma intermitent des del passat mes de novembre es va tornar a veure el dia 2 a l'aguait del Bruel. Aquest mateix dia i en aquest mateix lloc es va tornar a veure el **Morell xocolater** *Aythya nyroca* que ja s'havia detectat el novembre anterior i uns dies més tard, el dia 13, hi havia una parella.

Durant aquest mes es va observar un **Èider** *Somateria mollissima* al port de Vilanova i la Geltrú el dia 5, una de les zones de la costa catalana on aquesta espècie apareix amb major freqüència en els darrers anys.

Van aparèixer tres **Cabussons orelluts*** *Podiceps auritus* a la badia dels Alfacs, delta de l'Ebre, el dia 7 i un el dia 31. Les **Baldrigues balears** *Puffinus mauretanicus* es van fer notar i el dia 5 es va observar un estol compacte de 125 ocells que van passar volant molt

prop del far de Vilanova i la Geltrú. D'acord amb aquestes dades i altres recomptes hivernals al país Valencià, podria ser que en aquesta època l'espècie fos una mica més abundant al llarg de la costa ibèrica mediterrània del que es pensava fins ara.

El dia 6 es va observar un **Agró blanc** *Egretta alba* des de l'aguait de la closa del Puig, PN Aiguamolls de l'Empordà. També es va veure un exemplar a Aitona, Segrià, el dia 17, un al Sot del Fuster,

Vilanova de la Barca, el dia 13, i un altre a l'Illa de Ter, Girona el dia 23. Al delta de l'Ebre es calcula una població hivernal al voltant d'uns 160 exemplars a falta d'un recompte final de les dades d'aquest any.

Al delta de l'Ebre es van observar almenys dues **Fotges banyudes** *Fulica cristata* el dia 10, una d'elles amb el collar 'XP'. La **Siseta cendrosa*** *Xenus cinereus* va tornar a hivernar al delta de l'Ebre amb la presència d'un ocell des del mes de setembre que es va tornar a veure el dia 21 al Goleró.

Com ja comença a ser habitual, gràcies a la recerca en hàbitats adients a l'època adequada, es va detectar la presència d'almenys una o dues **Piules grosses*** *Anthus richardi* als erms de la Tancada el dia 6. No obstant això, un de les sorpreses més notables del mes va ser l'observació d'una **Piula de Hodgson*** *Anthus hodgsoni* al delta del Llobregat. Un ornitòleg finlandès va veure i escoltar un ocell el matí del dia 5 a la riera de Sant Climent, RN Remolar-Filipines. Es va veure per darrera vegada a les 13:05 h del matí i no es va poder retrobar de nou, tot i l'esforç que s'hi va esmerçar.

Una altra sorpresa majúscula, prova del que es pot arribar a veure a casa nos-

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

tra durant la tardor i l'hivern, va ser la primera citació hivernal de **Mosquiter de doble ratlla*** *Phylloscopus inornatus* a la ciutat de Barcelona. Un ocell, localitzat primer pel reclam i després observat, estava al parc de la Vall d'Hebron el dia 3.

Febrer

Els dos **Cignes petits*** adults observats prop del castell del Remei el dia 26 encara estaven a la zona el dia 1 d'aquest mes. Els ocells es van moure pel terme municipal de Linyola, Pla d'Urgell, i el dia 6 es trobaven a la zona de la Pano-sa dins del mateix terme municipal. En aquest mateix indret hi van romandre almenys fins al dia 29. L'**Oca pradenc**a present als Aiguamolls de l'Empordà durant els darrers mesos encara es va observar a la zona el dia 10, a l'igual que els sis **Ànecs canyella** que es van albirar a la zona el dia 10.

El **Xarxet falcat*** observat el mes passat simultàniament al Llobregat i al delta de l'Ebre va resultar que es tractaven de dos mascles diferents, ja que es van observar a la llacuna de la Ricarda el dia 10 i a l'Encanyissada el dia 8, per la qual cosa constitueixen la segona i tercera citació de l'Estat. El **Xarxet de Carolina*** observat des de la passada tardor al PN Aiguamolls de l'Empordà es va retrobar el dia 10 durant els censos d'aquàtiques del mes de febrer. També als Aiguamolls, es van observar dos **Morells xocolaters** *Aythya nyroca* el dia 10, probablement la mateixa parella observada des del mes de novembre de 2003. Prop de la costa de Vilanova i la Geltrú, es va tornar a observar un **Èider** *Somateria mollissima*, el dia 26.

Al llarg del mes es van observar poques **Baldrigues balears**. Entre els dies 17-19 es van observar al voltant de 146 exemplars. El dia 17 n'hi havia 140 mar endins al davant del cap de Creus, Alt Empordà, junt amb 35-40 **Baldrigues mediterrànies** *Puffinus yelkouan*. Els

Gamba groga petita
Tringa flavipes

recomptes de baldrigues balears realitzats simultàniament durant el dia 19 a la costa del delta de la Tordera; delta del Llobregat i Tarragona van resultar en 6 ocells mar endins prop de la Tordera. Aquests resultats tan pobres coincideixen amb una davallada important en la captura de sardina per part dels pescadors.

A l'igual que el mes anterior durant el febrer també van sovintejar les observacions d'**Agró blanc** a diferents localitats fora de l'habitual del delta de l'Ebre: 3 exemplars al PN Aiguamolls de l'Empordà el dia 10, un ex. prop de Tèrmens, la Noguera, el dia 22, un a les basses d'en Coll, Pals, el dia 20, un ex. a Utxesa, Segrià, el dia 28 i finalment 2 a les basses d'en Coll i un altre al golf Serres de Pals, Baix Empordà el dia 23.

Es van observar diverses **Fotges ban-yudes** al delta de l'Ebre; el dia 11 es van veure els ocells amb els collars XP i UT. Lamentablement, l'exemplar 03W alliberat al delta del Llobregat el dia 1 d'abril de 2003 es va caçar al delta de l'Ebre el gener de 2004.

Cap a finals de mes, els dies 28 i 29 es va detectar una **Gamba groga petita*** *Tringa flavipes* al Clot de la Unilla, Segrià que restaria alguns mesos a la zona, mentre que al delta de l'Ebre es va tornar a observar la **Siseta cendrosa*** hivernant que és present a la zona

des del setembre passat.

Sens dubte, una de les dades més interessants d'aquest mes és l'observació d'un **Falciot cuablanc comú*** *Apus affinis* vist volant de prop als Muntanyans de Torredembarra el dia 22. Als erms de la Tancada, delta de l'Ebre, hi havien quatre **Piules grosses*** el dia 1.

Març

El **Xarxet falcat*** que s'havia vist al delta del Llobregat el dia 17 de gener es va trobar de nou el dia 5. Més tard, es va veure als calaixos

de depuració de cal Tet, el dia 30 junt amb un grup d'uns 27 **Ànecs grisets** *Anas strepera* i a uns 2 km del lloc anterior. També al Llobregat el dia 2 hi havia dos **Cabussons orelluts*** *Podiceps auritus* que es van observar des de la platja de ca l'Arana i que van romandre a la zona almenys fins al dia 19. A la badia de Roses, els dies 17 i 18 s'hi va detectar un **Cabussó gris** *Podiceps grisegena*.

Com ja era d'esperar el nombre de **Baldrigues balears** cada cop va anar augmentant. Així, el dia 6 hi havia entre 150-200 ocells en front de la llacuna de la Ricarda, delta del Llobregat i c.350 el dia 20, encara que la major observació va ser d'uns 1.500 exs. el dia 22. Curiosament només en quedaven unes poques desenes quatre dies més tard el dia 26.

A Osona l'**Agró blanc** que es va veure durant l'hivern es va detectar per darrera vegada el dia 27. D'aquesta espècie a l'igual que en els mesos precedents es van fer observacions a diverses zones humides del país: 4 exs. als Aiguamolls el dia 18, 1 ex. a Utxesa el dia 20 i 3 exs. també el dia 3 a Vilanova de la Barca, Lleida, un dels quals estava en plomatge nupcial.

Es van efectuar diverses observacions de **Capó reial** *Plegadis falcinellus* fora del delta de l'Ebre: un estol de 16 exs. van passar volant en direcció N per la platja de ca l'Arana, delta del Llobregat,

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

el dia 1; 20 exs. als Aiguamolls el dia 21 i 25 el dia 31 als Aiguamolls, amb sis ocells que havien estat anellats al delta de l'Ebre.

També als Aiguamolls el dia 18 es va observar una **Arpella pàl·lida russa*** *Circus macrourus* a l'estany de Palau, i un mascle a l'àrea dels Tres Ponts el dia 31, dintre de les dates esperables per a la migrada presència d'aquesta espècie a casa nostra.

A la llacuna de l'Encanyissada, delta de l'Ebre, hi havia una **Fotja ban-yuda** amb el collar 'XP' el dia 21. Entre els limícoles més interessants d'aquest mes cal destacar una **Siseta** a la maresma de les Filipines, delta del Llobregat, entre els dies 28 i 30. Mentrestant, la **Gamba groga petita*** del Clot de la Unilla, Lleida, es va veure durant tot el mes fins el dia 28 i també la **Siseta cendrosa*** hivernant al delta de l'Ebre que

Gavina de Delaware
Larus delawarensis

Albert Camà

es va detectar en uns arrossars prop de Canal Vell el dia 1.

La **Gavina de Delaware*** del port de Tarragona es va retrobar a la zona el dia 14 d'aquest mes i més tard el dia 21.

A la desembocadura del Besós, Sant Adrià de Besós, es va veure una **Piula grossa*** el dia 29 i als Aiguamolls es van observar sengles **Cueretes grogues balcàniques*** *Motacilla flava feldegg*, una

a l'estany del Cortalet el dia 31 i l'altra als prats del Mas Trencat el dia 1 d'abril.

El dia 13 es va detectar una **Tallareta sarda*** *Sylvia sarda* a cal Tet, Prat de Llobregat. Curiosament uns dies més tard, el dia 17, es va observar com arribava una altra Tallareta sarda volant des del mar i que s'aturava vora de la costa a menys d'un quilòmetre de l'observació anterior. Aquest ocell es va veure de nou els dies 18 i 19, i, pels detalls de l'observació i fotografies obtingudes, tot sembla indicar que es tracta d'aquesta espècie i no pas de la Tallareta balear *Sylvia balearica*. En el cas que aquestes dades s'homologuin es tractaria de la segona i tercera citació d'aquesta espècie per a la Península Ibèrica.

RICARD GUTIÉRREZ
gutarb@hotmail.com
rgutierrez@gencat.net

CONVOCATÒRIA

8a Trobada Internacional sobre Gavines

La Sociedade Galega de Ornitologia (SGO) organitza el **8è International Gull Meeting (IGM)**, la reunió anual dels ornitòlegs europeus interessats en les gavines. Aquestes trobades es van iniciar a Wismar (Alemanya) amb el primer *Gull Conference* l'agost de 1996, i posteriorment a Di-

namarca, Holanda, França, Portugal, Finlàndia i Polònia. La darrera reunió va anar a càrrec de la Societat Ornitològica de Gdansk "Kuling" i allí es va acordar que la següent es faria a Galícia del 8 a l'11 d'octubre de 2004.

La trobada dura tot un cap de setmana en el qual es fan sortides per obser-

var les espècies, llegir anelles, etc. i també es fan ponències, xerrades, presentació de pòsters, passi de diapositives i vídeos sobre les gavines.

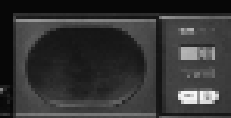
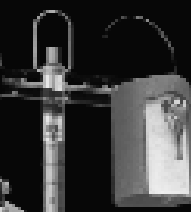
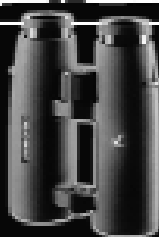
Els interessats a assistir, cal que us poseu en contacte amb Andrés Bermejo a l'adreça: andresbermejo@wanadoo.es o al telèfon 676518572.

Oryx

La botiga de l'amant de la natura

La millor llibreria de natura amb més de 6.000 títols nacionals i de l'estranger: Poyser, Academic Press, Helm, Pica Press, OUP, CUP, Lynx, Collins, MacMillan, Willmann Bell, BTO ... Òptica terratròpica i complements de Swarovski, Kowa, Leica, Nikon, Opticron, Optolyth, Bushnell, ... I tot el necessari per al naturalista de camp: ornitologia, entomologia, botànica, astronomia, menjadores de jardí, cistres niu per a diferents espècies. NOVA SECCIÓ D'ANELLAMENT: pèsoles, balances Tanita, allicates Lambourmes, regles, peus de rei, xarxes, etc.

NOU CATÀLEG 2003
Disposa't gratis!

c/ Balnear, 71
08007 Barcelona
Tel.: 93 418 55 11
Fax: 93 418 81 17
oryx@web-oryx.com
www.web-oryx.com

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

Baucells, J., Camprodon, J., Cerdeira, J. & Vila, P. 2003.

Guía de las cajas nido y comederos para aves y otros vertebrados.

Bellaterra: Lynx Edicions. 271 pp.

La publicació de la *Guía de las Cajas Nido y Comederos para aves y otros vertebrados*, a més de posar a l'abast de tothom una informació útil, suposa també un homenatge al Grup Calldetenes-Osona (GACO), el qual ha estat durant molts anys una referència per a les persones interessades en les caixes niu i les menjadores d'ocells.

No ens trobem davant d'una estricta guia de consulta de caixes niu, a la manera dels manuals d'edicions angleses que molts de nosaltres en un moment o altre hem hagut de consultar. Com no podia ser d'altra manera, una obra realitzada per aquests treballadors de l'ornitologia aporta una gran informació, i la temàtica referida a les caixes niu és abordada des de totes les perspectives possibles. De la seva lectura es desprèn que podrà ser utilitzada com una guia, però també com una obra de consulta per trobar idees i eines bàsiques per tirar endavant campanyes diverses, bé divulgatives, conservacionistes o amb finalitats més marcadament científiques. Després d'una primera revisió del llibre en algun moment, fins i tot, hem cregut que la informació aportada és excessiva.

En l'obra es diferencien clarament dos parts: una part d'introducció que aviat esdevé una acurada síntesi d'informacions, i un segon bloc referit a qüestions i solucions aplicables a espècies concretes.

La primera part inclou la justificació, els antecedents històrics, un recull de les diferents experiències de models i dissenys utilitzats per diferents ornitòlegs i una revisió detallada de resultats provinents de treballs publicats. De la lectura d'aquest interessant capítol se'n desprèn una evidència: fins a l'actualitat molts equips independents han treballat intensament en el camp de les caixes niu. Queda doncs ben reflectit que aquest és un camp de l'ornitologia en el qual els diferents equips interessats s'han esforçat per trobar solucions

pròpies a cada cas i que els diferents ornitòlegs han abocat molta imaginació per treballar diferents aspectes de manera molt àmplia, tant pel que fa a espècies com a objectius de recerca propis. Aquest fet del tot positiu pel que ha suposat d'avenç global també permet una lectura una mica més negativa: l'existència d'una certa dispersió entre els diferents equips que han treballat amb caixes niu, resultant de la manca de treballs i obres de síntesi on trobar una informació de base extrapolable a cada situació i experiència. La constatació d'aquest fet suposa per si sola una justificació plena de la publicació d'aquesta guia.

Ens agrada força aquesta primera part, tot i que la distribució i presentació dels diferents subapartats es un pèl confusa, sobretot entre els referits a caixes nius i a menjadores, excessivament imbricats. En aquest ampli capítol s'alternen comentaris i informacions de nivell molt variable: des de més bàsiques destinades a engrescar als principiants, fins a resultats molt concrets i específics procedents de treballs i experiències publicades. Tot plegat dificulta l'accés de manera fluida als continguts, especialment per a aquells que busquen informació de base. D'altra banda, sorprèn trobar a faltar algunes experiències a la Península Ibèrica, vist l'esforç dels autors per aportar el màxim de referències.

La segona part del llibre evidencia la necessitat dels autors per aprofitar la legítima oportunitat de divulgar tots els seus coneixements. Si les informacions referides a la biologia reproductiva de cada espècie i la inclusió d'informacions

que reflecteixen l'inacabable bagatge naturalista dels autors és excessiva o no, dependrà del nivell i interès inicial del lector. Ara bé, en qualsevol cas hem de celebrar disposar finalment d'un treball de síntesi d'aquells que costa tant de tenir entre les mans.

És d'esperar que de la publicació de l'obra se'n tradueixi un augment de les iniciatives de construcció, col·locació i seguiment de caixes niu i menjadores. Després de la lectura del llibre queda clar que col·locar caixes és una decisió d'interferir, sempre en positiu, en la biologia reproductiva de moltes espècies, però també que si no hi ha rigorositat les conseqüències poden ser molt negatives. Ningú no vol veure caixes fetes amb tota la bona voluntat del món, però que penguin de manera inapropiada pels nostres boscos, de vegades perquè s'han dut a terme sense una informació de base o perquè s'ha prioritzat en excés la facilitat del control i l'accés per part dels investigadors. En qualsevol cas la seriositat que desprenen totes les pàgines del llibre permeten intuir un ús responsable i adient de les noves campanyes que es duiguin a terme després de la seva lectura.

Felicitem als autors pel llibre i, sobretot, agraïment i reconeixement per mostrar-nos que experiències generades a partir de la il·lusió inicial d'una colla d'amics poden fructificar en un treball que reuneix sensibilitats conservacionistes, divulgatives i un indubtable interès científic. Felicitar també a Lynx en aquesta línia per detectar i omplir buits en la literatura ornitològica.

ORYX esponsoritza la secció novetats bibliogràfiques

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

Castany, J. 2003.

El Carricerín Real (*Acrocephalus melanopogon*) en el P.N. del Prat de Cabanes, Torreblanca.

Tesi Doctoral, Universitat de València. Facultat de Ciències Biològiques.

Dep. de Microbiologia i Ecologia. València. 274 pàgines.

La Boscarla mostatxada és una espècie de distribució cincumediterrània de gran interès biogeogràfic. En aquesta tesi, Joan Castany, entre d'altres coses, analitza els moviments migratoris d'aquesta espècie a nivell europeu, cosa que inclou gran quantitat de les recuperacions generades per l'ICO gràcies als anellaments efectuats a les principals zones humides del litoral català.

Aquesta és una tesi feta per un anellador i amb dades d'anellament. Els que coneixen al Joan Castany saben que a part d'una persona afable i sempre amb bon humor s'hi troba també una de les persones més compromeses i més experimentades en l'anellament científic d'ocells de tot l'Estat. Ha estat director del CMA, un dels pioners en la informatització de dades d'anellament i també ha contribuït decisivament a la distribució d'aparells acústics per a la captura selectiva d'espècies amb emissions sonores. Per al Joan, l'anellament més que un *hobby* o una tasca científica, és, sobretot, una passió. I és que, probablement, ens trobem davant un dels anelladors que anualment passa més hores al camp anellant, ja que té la immensa sort de poder compaginar la seva professió de docent amb l'anellament: *els matins són per muntar els filats i les tardes per a l'institut.*

En Joan viu a Castelló i coneix a la perfecció la majoria dels espais naturals de la zona. D'entre ells, destaca el Parc Natural del Prat de Cabanes, Torreblanca. Aquesta zona humida de la comarca de la Plana Alta és el paradís de la Boscarla mostatxada. Aquesta és una es-

pècie de distribució cincumediterrània, pròpia del sud i est d'Europa, amb una població mundial força reduïda. És l'única de les boscarles europees que no és migrant transahariana i només efectua moviments curts, sobretot de caire dispersiu. Al Prat de Cabanes s'han trobat les densitats més altes d'aquesta espècie amb índex quilomètrics d'abundància (IKAs) màxims de fins a 29,6 ind./km.

La tesi aquí ressenyada se centra en la biologia d'aquesta espècie i descriu l'estructura i composició dels passeriformes palustres nidificants més representatius al Prat de Cabanes i les compara amb les d'altres quatre zones humides: delta de l'Ebre, Albufera de València, Fondó d'Elx i s'Albufera de València.

Aquest treball analitza les tendències poblacionals a través de transectes i dades d'anellament amb mostrejors setmanals, amb sèries de fins a 14 anys que comprenen el període 1990-2003. S'ha comprovat que l'èxit reproductor d'aquesta espècie està positivament correlacionat amb les pluges dels primers mesos de l'any. Malauradament les sequeres dels anys 1993-95 i alguns canvis de l'hàbitat en anys posteriors han fet que la població del Prat hagi disminuït un terç en comparació amb les dades dels censos dels primers anys de l'estudi.

El capítol de la migració és un dels més interessants perquè analitza les recuperacions de la majoria de les poblacions europees. Les boscarles mostaxudes del sector d'Àustria i Hongria es mouen principalment en direcció SW i hivernen en zones humides d'Itàlia, Hongria i zona litoral dels països balcànics i Suïssa. Les poblacions franceses són migrants parcials amb un percentatge important d'individus que hivernen a la

franja litoral mediterrània de la península Ibèrica. Els ocells del Prat també són migrants parcials però, en canvi, realitzen moviments en dues direccions: el 40% fan moviments cap al nord (Marjal de Penyíscola i delta de l'Ebre) i el 60% cap al sud (Millars, Marjal del Moro, Albufera de València i Fondó d'Elx). La població balear aparentment no es migradora ja que dels més de 3.000 ocells anellats fins a l'any 2000 no s'ha obtingut cap recuperació.

Amb les dades d'anellament s'aporten dades sobre biometria i es proporciona una anàlisi discriminant per separar els individus nadius del Prat dels que hi hivernen procedents de la Camarga. Així mateix, es donen dades sobre supervivència i la variabilitat interanual, tot i que no s'ha trobat cap relació amb les temperatures mínimes hivernals.

La tesi suposa una contribució important a la dinàmica de poblacions d'aquesta espècie mediterrània. De tota manera, queden encara interrogants per resoldre en el futur. Un dels interrogants més importants està en conèixer amb detall quins són els mecanismes que controlen la competència interespecífica entre les diverses espècies de boscarles. Diversos treballs descriuen les preferències i diferències d'hàbitats entre les distintes espècies, però per què hi ha realment tanta boscarla mostatxada a Cabanes i tan poca al delta de l'Ebre? Sens dubte hi ha aspectes probablement relacionats amb el micro-hàbitat, alimentació i fenologia que caldrà investigar més a fons. Des d'aquí, només queda felicitar al Joan i animar-lo a seguir endavant amb aquesta espècie mediterrània.

RAÛL AYMI

